

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS
Teabevaldaja: Riigikontroll
Juurdepääsupiirang 13.07.2023 - 31.08.2023
Alus: RKS § 48 lg 2

Kusti Salm
kantsler
Kaitseministeerium

Meie 13.07.2023 nr 2-1/80096/23

Märgukiri auditi „Riigi 2022. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus“ tulemuste kohta Kaitseministeeriumi valitsemisalas

Austatud kantsler

Riigikontroll tegi riigi 2022. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsusele ja tehingute seaduslikkusele hinnangu andmiseks audititoiminguid Kaitseministeeriumi valitsemisalas määral, mis oli vajalik, et veenduda riigi seisukohalt oluliste finantsaruannete kirjete õigsuses ning oluliste majandustehingute seaduslikkuses. Tehtud töö tulemuste põhjal koostab Riigikontroll ühe auditiaruande riigi kohta tervikuna.

Auditi käigus tegid audiitorid Kaitseministeeriumi valitsemisalas 2022. aasta septembrist kuni 2023. aasta juunini järgmisi audititoiminguid:

- kontrollisid valitsemisala 2022. aasta eelarve täitmise aruande õigsust;
- osalesid Kaitseväes varade inventuurides;
- kontrollisid riigi seisukohast oluliste tehingute vastavust riigieelarve seadustele ja raamatupidamises kajastamise õigsust ning sisekontrollisüsteemi toimimist valdkondades nagu
  - tööjõukulude arvestus,
  - majandamiskulude tegemine,
  - tehingud põhivaraga,
  - pensionieraldiste arvestus,
  - kohtuvaidluste nõuete ja kohustiste arvestus,
  - Ukrainale varalise abi andmise tehingud;
- kontrollisid varasemates auditites tehtud soovitude täitmist.

Riigi raamatupidamise aastaaruande kohta tervikuna koostatud auditiaruandes on Riigikontroll alates 2019. aastast teinud märkuse Kaitseväe materiaalse põhivara saldo kohta. 2022. aasta saldo kohta ei tee Riigikontroll märkust, vaid teeb tähelepaneku, kuna Kaitsevägi on aktiivselt tegelenud põhivarade analüütilise registri ja riigi raamatupidamise põhivararegistri andmete korrastamisega ning saavutanud registrite omavahelise võrreldavuse. Lisaks on Kaitseministeerium koostöös Kaitseväega alustanud materjaliarvestuse ja inventuuridega seotud protsesside ülevaatamist.

Auditiaruandes on Riigikontroll toonud välja, et sarnaselt varasemate aastatega on Kaitseväel koostöös Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusega (RKIK) probleeme varade õigeaegse ja korrektse arvelevõtmisega, ja juhtinud tähelepanu asjaolule, et Kaitseväe inventeerimata varade maht on endiselt suur.

Käesolevas märgukirjas on auditaruandes toodud probleeme käsitletud detailsemalt ning täiendavalt juhitud tähelepanu riskikohtadele, mille realiseerumisel võib tekkida vigu raamatupidamises kajastamisel või eelarveraha sihipärasel kasutamisel. Märgukirjas on käsitletud järgmisi kitsaskohti:

1. Inventeerimata varade maht oli endiselt suur, inventuuride korraldamisel ja inventuuritulemuste vormistamisel esines probleeme (vt käesoleva kirja lisa punkt 1).
2. Jätakuvalt esines Kaitseministeeriumi valitsemisala asutuste sisekontrollisüsteemis mitmeid puudusi, sh eelkõige selliseid, mis mõjutavad Kaitseväge varade ja majandamiskulude arvestust (nii raamatupidamises kui ka eelarve täitmises, vt punkt 2).

Näiteid:

- Samaselt varasemate aastatega oli RKIKil ja Kaitseväel probleeme varade ja majandamiskulude tehingute algdokumentide arhiveerimise ja ülesleidmisega.
  - Ei olnud kontrollitud arve korrektsust või selle vastavust lepingule, aktile või saatelehtedele.
  - Ei olnud veendunud, et ostutehing oleks tehtud lepingust lähtudes.
  - Ei olnud tagatud, et kaubad, mille omandiõigus tuleb üle enne tarnet, jõuavad ka kokkulepitud kvaliteedis ja koguses kohale.
  - Kaitseväge soetusi oli kajastatud raamatupidamises jätkuvalt suure hilineumisega.
  - Kauba üleandmise-vastuvõtmise dokumentides oli mitmeid erinevaid vigu.
3. Samaselt varasemate aastatega esines RKIKil ja Kaitseväel probleeme majandamiskulude ja põhivarana kapitaliseeritavate kulutuste eristamisel – põhivara ostud olid kajastatud majandamiskuluna ja vastupidi. Eelnev põhjustas raamatupidamises ja eelarve täitmises vea, sest kulude eelarvet kasutati investeringute tegemiseks ja vastupidi (vt täpsemalt punkt 3).
  4. Riigikontroll tuvastas auditis veel RKIKi põhitegevusega mittesoetud kulusid (tasus CR14 SA hoone fassaadi remonttööde eest, kuigi poleks pidanud seda tegema) ning eksimusi RKIKi ja Kaitseväge põhivara ostude raamatupidamises kajastamisel (kogumina arvele võtmisel, väljavahetatud vara maksumuse määramisel) (vt punkt 4).

Detailsemalt on märgukirjas kirjeldatud tähelepanekud koos soovitustega esitatud märgukirja lisa 1.

Ootame Teie kirjalikku vastust märgukirjas tehtud soovitude kohta hiljemalt **11. augustiks 2023**.

Riigikontroll tänab Kaitseministeeriumi valitsemisala teenistujaid meeldiva koostöö eest ning loodab, et esitatud tähelepanekutest ja soovitustest on abi sisekontrollisüsteemi tõhustamisel ning raamatupidamisarvestuse parandamisel ministeeriumi valitsemisalas.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ines Metsalu-Nurminen
peakontrolör

Gerli Eisberg
Gerli.Eisberg@riigikontroll.ee

Lisa 1. Märjukirja tähelepanekud detailsemalt

1. Kaitsevæes vajavad inventuuridega seotud tööprotsessid veel korrastamist

Kaitsevægi tegi korduvalt 31.12.2022. aasta seisuga võrdlusi finantstarkvara SAP ja analüütilise registri DAX vahel eesmärgiga kõrvaldada erinevused ja saada põhivara kogumiarvestus raamatupidamises vastavaks Kaitsevæe põhivara analüütilises arvestuses olevale põhivarade detailsele nimekirjale. Riigikontrollile esitatud info kohaselt olid kahe programmi vahelised erinevused viimase seisuga likvideeritud ja Kaitsevægi on tegelenud sellega, et edaspidi saadakse võrdluse tulemus vastavast aruandest ehk protsess oleks automatiseeritud. See võimaldab erinevused jooksvalt likvideerida ja tagab registrite andmete võrreldavus.

Kaitsevæe põhivara inventuuride korraldamisel ja inventuuritulemuste vormistamisel olid järgmised probleemid:

- 1.1. Kaitsevæe kaitseotstarbelist põhivara inventeeriti 2022. aasta jooksul osaliselt hajutatuna, ent suur osa varadest inventeeriti 31.10.2022. aasta seisuga aastainventuuri käigus. Hajutatud inventuuride tegemine katkestati 21.06.2022, et oleks võimalik õigeaegselt põhivaramooduli raamatupidamiskandeid sisestada (inventuuri ajal seda teha ei saa). Kaitsevæe struktuuriüksuste ja Kaitseleidu kasutusse antud kaitseotstarbelist põhivara loeti 2022. aastal tehtud inventuuride käigus kokku soetusmaksumuses 545,93 miljonit eurot ja inventuuris tuvastatud puudujääk oli 1 vara soetusmaksumusega 8362 eurot. Kaitsevæe kaitseotstarbelise põhivara saldo finantstarkvaras SAP oli 31.10.2022. aasta seisuga soetusmaksumuses 786,95 miljonit eurot. Seega on Kaitsevæe inventeerimata põhivara osakaal jätkuvalt väga suur. Riigikontrollile antud selgituste kohaselt jäi osa varasid inventeerimata, kuna varad liiguvad ühest üksusest teise või ei jõutud saadud varasid inventuuri alguseks arvele võtta.

Kaitsevæest saadud selgituste kohaselt ei ole neil võimalik varaarvestusest saada infot 2022. aastal inventeeritud ja inventeerimata varade kohta, kuna vastav tarkvaraarendus valmis 2022. aasta II kvartali lõpus. Selle arenduse tulemusel tekib inventuuri lugemislehe andmete sisestamisel arvestussüsteemi põhivara logisse märke vara viimase inventuuri lugemise kuupäeva kohta. Riigikontrollil ei ole olnud veel võimalust kontrollida, kas see märke jääb alles, kui põhivaraga toimub mingi muutus (nt lisatakse parendus). Kaitsevæel on lubatud teha inventuure aastaringiselt, ning arvestades varade hulka ja pidevat liikuvust üksuste vahel, ei ole ilma tarkvara toeta võimalik kontrollida, millised varad ja millal on inventeeritud ning millised on inventeerimata ja mis soetusmaksumuses. Seetõttu on oluline, et varade analüütilises registris oleks igale põhivarale juurde märgitud selle viimase inventeerimise kuupäev, mis võimaldaks kontrollida, et ei oleks sellist põhivara, mis on jäänud aastaid inventeerimata.

Hinnanguliselt jäi Kaitsevæel aastainventuuri alustamise seisuga 31.10.2022 arvestuses olnud kaitseotstarbelisest põhivarast inventeerimata eelmise aastaga võrreldes sama suurusjärg (ligikaudu 100 miljonit eurot).

Sarnaselt eelmiste aastatega oli ka 2022. aastal võetud põhivara arvele sageli kuid hiljem pärast selle tegelikku kättesaamist. Selle kohta saab lugeda täpsemalt märjukirja punktist 2. Kaitsevæe põhivara analüütilise registri andmetel oli kaitseotstarbelist põhivara, mida ei olnud aastainventuuri alguseks jõutud arvestusse võtta, soetusmaksumuses 103,71 miljonit eurot. Seetõttu ei olnud neid varasid ka inventuurinimekirjades. Inventuuride käigus ei tuvastatud aga ühtegi sellist vara, mida ei olnud nimekirjas. Seega ei ole tagatud, et

inventuuri käigus tuvastatud varad, mis pole inventuuri nimekirjas, sinna lisatakse ning eksisteerib risk, et osa vara võibki jääda varaarvestuses kajastamata.

Riigikontroll juhib tähelepanu, et enne inventuuri alustamist tuleb veenduda, et kõik arvele võtmisele kuuluvad varad on arvele võetud ja inventuuriks kasutatavad nimekirjad kõikehõlmavad. Vastasel korral ei pruugi olla inventuur usaldusväärne. Varade ajaliselt suure viivitusega arvelevõtu ja puuduliku inventeerimise korral ei pruugi olla tagatud ka varade säilimine.

1.2. **Puudused Kaitseväe kaitseotstarbeliste põhivarade inventeerimise korralduses.**

Riigikontroll osales kahe Kaitseväe struktuuriüksuse põhivarade inventuuris ja tutvus Kaitseväe põhivara inventuuride dokumentatsiooniga. Selgus, et Kaitseväe kaitseotstarbeliste varade inventuuride läbiviimisel esineb endiselt mitmeid puudusi.

- a. Inventuuri vaatluse käigus selgus, et inventuuri lugemislehtedel kajastusid varad, mis olid varem liikunud teise asukohta, mistõttu varade tegelik asukoht ei olnud mitmetel eri põhjustel inventuurilehtedel ega analüütilises varaarvestuses õige. Kaitseväe kaitse- ja mittekaitsematerjali inventuuri läbiviimise juhendi punkti 21.1 lõike 1 kohaselt on varade eest vastutava isiku ülesanded ja kohustus hoone, lao, hoidla, ruumi ja vajalike alusdokumentide (sh lao asukohaplaan, ajutiselt väljastatud vara saatedokumendid jms) ning vara inventuuriks ettevalmistamine. Eeltoodud juhul ei olnud vara eest vastutaja teinud ettevalmistust inventuuriks ning vara tegelik asukoht ei vastanud väljastatud lugemislehele.

Riigikontrolli hinnangul lihtsustab varade andmete korrastamine enne inventuuri nende tuvastamist inventuuri käigus. Vara tegeliku asukoha ja lugemislehel märgitud asukoha erinevuste tõttu ei pruugi selguda, kus vara paikneb, ja nii võib vara jääda aastast aastasse sootuks inventeerimata.

- b. Kaitseväe kaitse- ja mittekaitsematerjali inventuuri läbiviimise juhend näeb ette, et inventuuri töökomisjoni lugeja ülesandeks ja kohustuseks on muu hulgas vara seisukorra hindamine ning vajaduse korral töökomisjoni esimehele ettepanekute tegemine varade ümberhindluseks või mahakandmiseks. Samuti näeb juhend ette, et struktuuriüksuse töökomisjoni esimehe ülesandeks ja kohustuseks on muu hulgas esitada ettepanekuid inventeeritava vara ümberhindamiseks, seisukorrakoodide muutmiseks, mahakandmiseks ja teha teisi ettepanekuid vara käitlemise ja arvestuse parandamiseks, fikseerides need töökomisjoni inventuuri lugemislehtedel, ettekandes, kokkuvõttes või lõppaktis.

Inventuuride vaatluse käigus selgus, et komisjoni liikmete sõnul puudub neil iga vara täpse seisukorra hindamiseks piisav pädevus, mistõttu ei tehtud nendes inventuurides ka ühtegi ettepanekut seisukorrakoodide muutmiseks. Riigikontroll näeb riski, et isegi pärast inventuuri läbiviimist ei pruugi varade tegelik seisukord vastata analüütilises varade registris DAX kajastatule, mistõttu tuleb leida vastav töövooline lahendus, kuidas kõikide varade seisukorda teatava regulaarsusega hinnata. Vara seisukorra, sh selle kasutusea hindamine on oluline selleks, et oleks õige info varade kasutusaja kohta ja tehakse õigel ajal otsused vara parendamiseks või uuteks investeeringuteks.

- c. Riigikontroll tutvus vaadeldud inventuuri lõppaktidega ning tuvastas, et lõppaktid ei pruugi kajastada inventuuri lugemistulemust korrektselt, kuna täiendavalt tuvastatud vara lõppaktis ei kajastunud. Varaarvestajalt saadud selgituste kohaselt on põhivara analüütilise registri iseärasus, et põhivara inventuuri käigus tuvastatud täiendavaid varasid ei saa registrisse inventuuri võrdluslehele lisada. Seega ei kajastata registris tegelikku lugemistulemust, vaid seal on ainult samad varad, mis olid enne inventuuri

alustamist. Võimalik on täiendavalt leitud vara asukoht registris õigeks muuta ja seda on ka tehtud, kuid märget selle vara inventeerimise kohta varale nii ei teki ja see ei lisandu inventuuri võrdluslehele. Võimalus on ainult registris koostatud inventuuri võrdluslehe elektroonsele väljavõttele lisada täiendav vararida, kuid seda ei ole samuti tehtud. Riigikontrolli hinnangul tuleb jätkata põhivara analüütilise registri DAX arendamist, et oleks tagatud kõigi inventuuritulemuste kajastamine registris.

- 1.3. Finantstarkvaras SAP arvestatava Kaitseväe mittekaitseotstarbelise põhivara aastainventuur viidi läbi samuti 31.10.2022. aasta seisuga. Inventuuri lugemislehtede tulemused on toodud Kaitseväe üksuste inventuuri lõppaktides. Nende järgi inventeeriti kokku 1768 vara soetusmaksumusega 49,84 miljonit eurot. Puudu jäi 8 vara kokku soetusmaksumusega ca 96 600 eurot. Samuti jäi inventeerimata 18 mittekaitseotstarbelist varaobjekti vähemalt 0,4 miljoni euro ulatuses (eelmisel aastal 2,97 miljoni ulatuses). Nende varaobjektide puhul ei ole Kaitsevägi suutnud veenduda, kas need on olemas, milline on nende tegelik seisukord ja asukoht.
- 1.4. **Kaitseväe 2022. aasta põhivarade inventuuris tuvastatud kasutuskõlbmatud varad olid maha kandmata.** Inventuuri käigus tuvastati mitmed mittekaitseotstarbelised varad, mis olid selgituste kohaselt tehniliselt vananenud või varem juba utiliseeritud, kuid vastavaid dokumente ei olnud säilinud. Seetõttu olid need endiselt raamatupidamises arvel. Sellest järeldub, et varasemad põhivarade inventuurid ei ole taganud seda, et juba utiliseeritud või kasutuses mitteolevate ja tehniliselt vananenud varade info jõuaks õigel ajal ka raamatupidamiseni.

Riigikontrolli soovitused Kaitseministeeriumi kantslerile: jätkata varade arvestuse ja inventeerimise tööprotsesside parandamisega, sealhulgas

- jätkata põhivara analüütilise registri DAX arendamist, et see vastaks Kaitseväe põhivara arvestuse ja inventeerimise vajadustele;
- tagada, et inventuuri tegemise ajaks oleks kõikide varade reaalne asukoht inventuurilehtedel õige;
- leida lahendus regulaarseks kaitseotstarbelise vara seisukorra hindamiseks, kui seda ei saa teha inventuuri käigus;
- tõhustada sisekontrollisüsteeme, et tagada Kaitseväe kasutuskõlbmatute varade mahakandmine samal aastal, mil nende kasutuskõlbmatus tuvastati.

2. Jätakuvalt esines Kaitseministeeriumi valitsemisala asutuste sisekontrollisüsteemis mitmeid puudusi, sh eelkõige selliseid, mis mõjutavad Kaitseväe varade ja majandamiskulude arvestust

Sarnaselt varasemate aastatega oli Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusel (RKIK) ja Kaitseväel probleeme auditeeritavate põhivara ja majandamiskulude tehingute algdokumentide leidmisega ja Riigikontrollile esitamisega. Ostuarvete haldussüsteemis FitekiN, kus RKIK Kaitseväe ostuarveid menetleb, ei ole alati põhivara ostuarvete juurde lisatud kauba saamist tõendavaid algdokumente ja sellistel juhtudel ei suudeta enamasti neid ka leida või nende leidmine võtab aega nädalaid, mõningatel juhtudel kuid. Kauba kättesaamist tõendavate dokumentide olemasolu on vajalik tehingu kooskõlastamiseks ja kinnitamiseks.

Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusest saadud selgituste kohaselt on probleem selles, et Kaitseväes ei lisata alati kauba saate- või vastuvõtudokumente Kaitseväe varade ja varude arvestuse süsteemi DAX, kuigi seda tuleb teha, et RKIK neid kontrolliks kasutada saaks. Selle põhjuseks toodi, et osal Kaitseväe töötajatel puudub tehniline oskus/võimekus paberdokumente elektroonseks muuta,

misjärel saaks need arvestussüsteemi lisada. Samuti olevat juhtumeid, kus kaubal ei olegi saatedokumente. Nii on RKIK piirdunud ostuarvete kooskõlastamisel Kaitseväest saadud kauba vastuvõtja e-kirjaga saadud kinnitusega, et kaup on käes.

Riigikontrolli hinnangul peab sisekontrollisüsteemi täiendama, et oleks tagatud saate- ja vastuvõtu-dokumentide säilitamine selliselt, et need on vajaduse korral leitavad. RKIKi arvete kooskõlastamisel tuleb saada ostuarve kooskõlastamiseks piisav kindlus, et tasutakse kätte saadud kauba eest, sest see on vajalik eelarveraha säästliku kasutuse tagamiseks.

Samuti oli juhtumeid, kus kauba üleandmise-vastuvõtmise aktidel ja/või kuluarvetel olev info ei vastanud tegelikkusele. Kauba vastuvõtmisel ei kontrollita alati kohe üle, kas saadu vastab vastuvõtu dokumendile. Esines juhtumeid, kui kätte ei olnud saadud kogu arvel toodud kaupa, kuid vastuvõtu dokumendiga oli kinnitatud ka saamata osa kättesaamist. Samuti ei olnud nõutud uut väiksema summaga korrigeeritud arvet ega lisatud ka kooskõlastamisel infot, et osa kaupa on kätte saamata, ning arve oli suunatud maksmisele. Sellistel juhtudel esineb risk, et ei saadagi kogu kaupa, mille eest on tasutud.

2.1. Auditeeritud põhivarade ja majandamiskulude tehingute puhul oli juhtumeid, kus kuludokumentide kooskõlastamisel ei kontrollitud arve vastavust lepingule, aktile või saatelehtedele ega kontrollitud arve valuuta õigsust ja seetõttu tasuti tarnijatele enam ning ei tagatud, et kõik teenused on osutatud ja kaubad saadud nagu lepingus ette nähtud.

- Laserite ja optika soetamisel Kaitseväe käsituliirelvadele oli RKIK kooskõlastanud ostuarve kauba tootja allkirjastatud vastavussertifikaadi alusel, mille eesmärk oli tunnistada kauba nõuetelevastavust tehases, kuid mida ei saa pidada kauba kättesaamise dokumendiks. Muid dokumente, mis kinnitaksid kauba saabumise aega, ostuarve juurde ei olnud lisatud. Auditi ajal esitati audiitoritele ostuarve, millele oli Kaitseväes kauba vastu võtnud töötaja lisanud info, et kaup käes ja kontrollitud 03.08.2022. Ostuarve oli RKIKi töötajad kooskõlastanud perioodil 26.–29. juuli ja suunanud maksmisele seega enne, kui kaup kätte saadi. Leping järgi oli õigus arve tasuda peale kauba kättesaamist. Seega anti arve tasumiseks kinnitus enne kauba saamist ning dokumendi alusel, mida ei saanud pidada kauba kättesaamise dokumendiks. See viitab sisekontrollisüsteemi puudusele, kus arve menetlemisel ei kontrollitud, kas kaup on kohal, nõuetekohane ja kogused vastavad arvele.
- RKIK on aktsepteerinud Kaitseväele soomukite remondiks ja hoolduseks tellitud varuosade saamise arve, millel 3 varuosa puhul on nende ühikuhind kallim kui lepingus kokku lepitud. Seetõttu on kauba eest tasutud 53 eurot rohkem, kui oleks pidanud. RKIKilt hindade erinevuse põhjuste kohta selgitusi saada ei õnnestunud. Kuigi enamakstud summa ei olnud suur, on oluline tagada, et kauba eest tasutakse lepingus kokkulepitud tasu.

Sama arve aluseks oli saateleht, millega Kaitseväes kaup vastu võeti, kuid millel oli 3 rida käsitsi maha tõmmatud ja korrektuuripliatsiga kustutatud. Kaitseväest ei saadud selgitust, kes ja mis põhjusel on read kustutanud ning kas nendel ridadel kajastuvaid varuosi seekord ei tarnitud. Varuosade eest esitatud arve järgi tasuti saatelehel maha tõmbamata ridadel näidatud varuosade eest. Samas ei selgunud, miks oli saatelehel rohkem varuosi, ehk eksisteerib risk, et tarnija ikkagi saatis need varuosad ja esitab hiljem ka nõude, kuid kaup ise ei pruugi Kaitseväe arvestusse jõuda. Seetõttu on oluline lisada alati ka selgitus, mis põhjusel on ridu kustutatud.

- Arvel ja aktis, millega RKIK võttis vastu Kaitseväele soetatud välihaigla, on märgitud kokku saadud varade maksumuseks lepingujärgne maksumus 8 524 247 eurot. Akti ridade ja koguste ülearvutamise järgi võeti aga aktiga vastu vara maksumusega 8 528 646 eurot ehk 4399 euro võrra enam. Kaitsevägi ega RKIK ei osanud selgitada, kas tegelikult saadi

rohkem vara või oli esitatud akt vigane. Kaitsevägi on koostöös RKIKiga teinud saadud varade jaotuse põhivaraks ja kuludeks kokku lepingulisest maksumusest ehk maksumusi on korrigeeritud vastavaks vastuvõtu akti koondsummale.

Lisaks ei osanud RKIK ega Kaitsevägi selgitada, miks on kaks hapnikugeneraatorit, mille tükihind akti järgi on 224 000 eurot, raamatupidamises arvele võetud soetusmaksumusega 244 000 eurot ehk 20 000 eurot kallimatena. Samuti ei selgunud, miks on ühe välihaigla konteineri maksumuses arvestatud diisलगeneraator maksumusega 25 500 eurot, kuigi arve järgi oli generaatori maksumuseks 35 500 eurot.

Riigikontrolli hinnangul viitab kirjeldatud juhtum sellele, et varade vastuvõtmisel ei ole kontrollitud piisava hoolsusega akti, ei ole tuvastatud erinevusi maksumuste vahel ja seetõttu ei ole võimalik ka kindlaks teha, mis vara ja millises maksumuses siis ikkagi saadi. Erinevus pidi selguma varade arvestuse tegemisel, kuid ka siis ei ole erinevuse põhjust selgitatud.

- Kaitsevägi on tasunud õppuse „Siil 2022“ käigus tekitatud maastikukahjude likvideerimise tööde eest 10 926 eurot rohkem, kuna tehtud tööde aktile oli 3 maatüki puhul märgitud kõrgem tööde maksumus, kui oli lepingus kokku lepitud. Saadud selgituste kohaselt on tegu inimliku eksimusega, mida akti kontrollimisel ei märgatud, kuna aktil on väga palju ridu. Enamasti summa nõuti tööde tegijalt tagasi.
- Ostuarvete haldussüsteemis FitekIN oli eurodes esitatud arve valuutaks märgitud digitaliseerimise käigus Suurbritannia nael (GPB). Arve oli esitatud summas 147 000 eurot ja arve kooskõlastusel ei märgatud, et eurode asemel tuleb tasuda 147 000 GPB. Arve tasuti naeltes ja eurodesse ümber arvestatult tasuti 168 514 eurot ehk 21 514 eurot enam, kui tuli arve järgi tasuda. Pärast seda, kui audiitor sellele tähelepanu juhtis, viga parandati ja enam makstud summa arvestati raamatupidamises järgneva arve katteks.

Riigikontrolli hinnangul on oluline, et RKIKi arvete kooskõlastamisel kontrollitakse alati, et on olemas kauba saamist tõendav akt, saateleht vm dokument ning see vastab sõlmitud lepingu tingimustele. Kui kauba on vastu võtnud Kaitsevägi, siis on saadud sealt vajalikud dokumendid ja kinnitused kauba saamise kohta. Samuti tuleb veenduda ostuarve muude andmete õigsuses. Piisava kontrolli tegemata jätmisel on oht, et tasutakse arveid, ilma et selleks oleks alus, või tasutakse rohkem, kui tasuda tuleks.

2.2. RKIK ei ole ostuarvete kooskõlastamise käigus kontrollinud, et ostutehing on tehtud lepingus kokku lepitu järgi. Näiteks on kauba omandiõigus üle võetud ka siis, kui lepingus ei olnud seda ette nähtud, ning tasutud kauba eest, kuigi leping seda ei nõua. Näiteid:

- RKIK on võtnud 2022. aasta lõpus tarnija tehases läbitud testi järel üle Kaitsevæele soetatud miinide omandiõiguse ja kajastanud raamatupidamises kulu 1 446 544 eurot, kuigi lepingu järgi toimub omandiõiguse üleminek pärast miinide Eestisse kohalejõudmist. RKIK ei ole sõlminud teistsuguse toimimise tarvis lepingu muudatust. Kuna miinid tarniti selgituste kohaselt 2023. aasta märtsis, oleks pidanud ka kulu kajastama 2023. aastal. Viga parandati auditi käigus.
- RKIK on tellinud Kaitsevæele miinitõrje seadmeid SEAFOX C ja tasunud 2019. aasta lepingus ettenähtud ettemakse 30%. Ülejäänud 70% tuli tasuda peale kauba kohalejõudmist. Detsembris 2021 esitas tarnija arve, millega tuli tasuda 1 716 592 eurot (70% kauba maksumusest). Ostuarve juurde oli FitekIN süsteemis lisatud Kaitsevæe töötaja antud kauba kättesaamise kinnitusega arve, kus aga ei ole märgitud kuupäeva, millal see kaup vastu võeti. Arve kooskõlastati ja tasuti selle kinnituse alusel 2022. aasta jaanuaris ning

raamatupidamises kajastati detsembris 2021 majandamiskulu 2 452 275 eurot. 2022. aastal selgus, et arve oli 2021. aastal esitatud pärast seadmete viimist lõhkepeade paigaldamisele ning tegelikult saabusid seadmed Eestisse alles augustis ja oktoobris 2022. Arve menetlemisel ei märgatud, et arvel olev kaubakood on vale ja selle järgi ei ole seadmed veel valmis ega saa olla ka vastu võetud. Kuna lepingu järgi tuli tasuda alles pärast seadmete Eestisse saabumist, põhjustas arvele antud kauba vastuvõtmise vale kinnitus vea, millega tasuti arve, ilma et selleks oleks olnud alust, ning ka majandamiskulu kajastati 2022. aasta asemel 2021. aastal.

Sama lepingu teise tarnega saadi saatedokumentide järgi 40 seadet 24.10.2022 kokku maksumusega 2 344 187 eurot, kuid majandamiskuluna olid need kajastatud juba 17.08.2022 ja nende eest tasuti 70% ehk 1 640 931 eurot 16.09.2022. Seega kajastati raamatupidamises kulu ja tasuti kauba eest taas enne selle kättesaamist. Arve koostööstamisele on lisatud selgituseks, et tasutakse tehasetesti alusel, kuid leping ei näe ette ei tehasetestijärgset omandiõiguse üleminekut ega tasumist.

- Kaitsevägi on aktiga 28.12.2022 vastu võtnud elektrigeneraatorid maksumusega 622 744 eurot, kuid need jäid tarnija juurde, kuna oli vaja teha mõningaid nn vaegtöid, et need kasutusvalmis saaksid. Lepingu kohaselt saadakse omandiõigus kauba üle selle saabumisel Kaitseväe lattu ning ostjal on õigus kaupa mitte vastu võtta, kui see ei ole nõuetekohane. RKIK on vastuvõtu akti alusel ostuarve koostööstamisele ning selle alusel kajastati Kaitseväe majandamiskulu ja arve suunati maksmisele. Kuna lepingu kohaselt kauba omandiõigus tegelikult akti alusel Kaitseväele üle ei tulnud, ei oleks tohtinud ka arvet enne kauba Kaitseväkke saabumist raamatupidamises kajastada. Veale tähelepanu juhtimise järel tühistati 2022. aasta raamatupidamise kanded ja tarnijale tasutud summa kajastati maksmise järel 2023. aastal ettemaksena.

Selleks et oleks tagatud majandustehingute õige kajastamine raamatupidamises, on ostuarvete kontrollil oluline veenduda, et omandiõiguse ülevõtmine vastab lepingule ning tasumine ei ole vastuolus lepinguga.

2.3. Osa RKIKi hankelepinguid võimaldab võtta kauba omandiõiguse üle enne kauba tarnet Eestisse. Samas ei ole maandatud riske, et need kaubad jõuavad ka kokkulepitud kvaliteedis ja koguses kohale. Lepingute puhul, kus omandiõiguse vastuvõtmine toimub enne kauba Eestisse jõudmist, tuleb RKIKil kaup arvele võtta selle jaoks Kaitseväe varade ja varude arvestuseks kasutavas tarkvaras DAX avatud eraldi lattu. Selles laos arvestatakse neid seni, kuni need saavad Kaitseväkke kohale ja kajastatakse tavapärasel viisil varade või varude arvestuses. Eraldi laovarvestuse pidamine on vajalik, et oleks tagatud kontroll, et kaup hiljem ka Kaitseväkke kohale jõuab. Riigikontroll küsis välja selles laos kajastatud kauba tehingute väljavõtte. Selgus, et

- laos olid kajastatud miinitõrje seadmed SEAFOX C, mille omandiõigus tuli lepingu järgi üle nende saabumisel Eestisse ehk neid ei oleks pidanud selles laos arvestama;
- kajastamata olid aga peaaegu kõik kaupade liikumised, mis 2022. aastal olema oleks pidanud. Näiteks on RKIK
  - sõlminud 09.12.2022 miinide hankelepingu muudatuse, millega osa tellitud kauba omandiõigus tuleb üle pärast tehasetesti ja omandiõiguse ülevõtmise akti allkirjastamist. Akt allkirjastati 19.12.2022 ja selle alusel kajastati raamatupidamises õigesti majandamiskulu 5 711 784 eurot, kuid laokandeid ei tehtud. Kaup tarniti aprillis 2023;
  - hankelepingus ette nähtud allkirjastatud omandiõiguse ülevõtmise akti alusel saanud 06.12.2022 kildgranaatide (maksumusega 6 727 2412 eurot) omanikuks ja kaup

saabus Eestisse 29.12.2022. Selles vahemikus oleks tulnud kajastada granaadid selleks loodud laos, kuid seda ei olnud tehtud;

- o muutnud 13.12.2022 Kaitsevägele kildmiinide hankimiseks sõlmitud lepingut selliselt, et saaks osa kauba omandiõiguse üle võtta pärast tehasetesti ja omandiõiguse ülevõtmise akti allkirjastamist. Vastav akt kinnitati 27.12.2022 ja miinid kajastati majandamiskuluna maksumusega 963 560 eurot, kuid selleks ette nähtud laos kandeid ei tehtud.

Riigikontrolli hinnangul on risk, et kui üle tulnud omandiõigusega kaupade üle ei peeta laoarvestust, siis puudub ülevaade, millised varad on veel Kaitsevähke kohale jõudmata. RKIKil tuleb tagada, et kauba omandiõiguse saamise järel tehakse võimalikult kiiresti ka laoarvestuses vastavad kanded. Samuti tuleb Eesti-välist ladu bilansipäeva seisuga inventeerida, selgitamaks, kas sinna ei ole jäänud arvele kaupu, mis on juba kätte saadud, või on võimalik, et mõnda kaupa üldse ei saada.

Lisaks selgus, et RKIK oli 2022. aastal tasunud miinide hankelepingus ette nähtud ettemaksena 35% lepingu summast ehk 1 999 124 eurot. Omandiõigus miinide üle maksumusega 5 711 784 eurot saadi 2022. aasta detsembris ja peale seda oleks tulnud see ettemakse bilansist kuluks kanda. Seda ei olnud aga tehtud põhjusel, et RKIK ei edastanud raamatupidamisele selleks vajalikku infot. Viga tarnija ettemaksu saldos ei tuvastanud saldo õigsuse eest vastutav RKIK ka 2022. aasta ettemaksete inventuuris, kinnitades raamatupidamisele vale saldo. Ettemakse kanti bilansist kuluks alles 2023. aasta märtsis, kui miinid Eestisse kohale jõudsid. Eelneva tõttu on 2022. aasta ettemaksete ja kohustiste saldo bilansis 1 999 124 euro võrra suurem, kui peaks olema.

Tehingute õigeks kajastamiseks raamatupidamises on oluline märkida tehingu kohta kõikehõlmav ja korrektne info algdokumentidele. Riigikontroll rõhutab, et kuigi Riigi Tugiteenuste Keskus vastutab tehingute korrektse kajastamise eest raamatupidamises, on valitsemisala asutustel vastutus esitada raamatupidamisele vajalik info.

2.4. Kaitseväge soetusi kajastatakse raamatupidamises jätkuvalt suure hilinemisega ehk varad võetakse arvele ja kajastatakse majandamiskulu kuid hiljem, kui need varad on saadud, ning on risk, et need jäävad üldse arvele võtmata. Kaitseotstarbelist erivarustust soetatakse ka, tasudes eelnevalt kuni 100% ettemaksena ning sellisel juhul ei pruugi jõuda raamatupidamiseni info kauba kättesaamise kohta. Nii on ka juhtunud, et saadud kaubad jäävad põhivara või varuna õigel ajal kajastamata ning eksisteerib oht, et need võivadki jääda kajastamata. Seetõttu on oluline täiendada sisekontrollisüsteemi selliselt, et oleks tagatud ülevaade, mille eest on makstud, millised varad on ettemakse arvelt kätte saadud ja milline on ettemakse jääk.

- Nii oli Kaitsevägele tarnitud 2022. aasta septembris 16 arvutikomplekti liikursuurtükile K9 kokku maksumusega 1 517 881 eurot. Mingeid kandeid raamatupidamises septembris ei tehtud ja see oli võimalik, kuna tarnijale oli tasutud 100% ettemaksena ning arvet tasuta ei tulnud. 2022. aasta detsembris saabusid 6 liikursuurtükki ja koos nendega võeti arvele 6 septembris saabunud arvutikomplekti. Ülejäänud 10 jäid ka siis raamatupidamises põhivarana kajastamata. Lisaks saadi detsembris K9-le 18 kinnitust „Soft mount For Machine Gun“, millest samuti 6 maksumus kajastati majandamiskuluna, kuid 12 kinnitust kokku maksumusega 42 641 eurot raamatupidamises ei kajastatud. Seega jäi riigieelarves kajastamata põhivara soetus 1 517 881 eurot ja kulud 42 641 eurot.

Vara hilinemisega arvelevõtu tõttu ei ole võimalik saada ka varade jooksvat seisut, vaid see saadakse suure hilinemisega. Riigikontroll juhib tähelepanu, et põhivarade ja varude (raamatupidamises kajastatakse kuluna) võimalikult kiire arvelevõtt on oluline ka selleks, et varade inventuuri nimestikud sisaldaksid kõiki inventeeritavaid varasid.

- Riigikontroll tuvastas mitu juhtumit, kus ühe tarnija erinevate põhivara tarnete kohta koostati vara arvelevõtu akt mitu kuud hiljem ning siis enam ei kontrollitud vara kättesaamise algdokumentide põhjal vara tegelikku kättesaamise kuupäeva:
  - Kaitsevägi oli saanud jaanuaris ja aprillis 2022. aastal kaitseotstarbelisel eesmärgil 16 serverit. Saadud serverite arvelevõtu aktid vormistati 2022. aasta juunis ning mõlemas aktis oli märgitud kõigi serverite kättesaamise ja arvelevõtmise ajaks 30.04.2022. Seetõttu jäi nelja jaanuaris kätte saadud serveri puhul arvestamata 3 kuu kulum.
  - Kaitseväele oli tarnitud 100 kuulipilduja alust, millest 60 saabus juunis ning 40 juulis. Vara arvele võtmise dokumentide koostamisel augustis märgiti, et kõik 100 alust saadi 2022. aasta juunis. Seetõttu arvestati 40 kuulipilduja puhul rohkem 1 kuu kulum.

Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusel ja Kaitseväel tuleb täiendada sisekontrollisüsteemi selliselt, et raamatupidamises ja eelarve täitmisel oleks tagatud saadud varade õigeaegne kajastamine. Selleks, et varade, ettemaksete ja amortisatsiooni arvestus oleks õige, on oluline, et oleks tagatud vara arvelevõtt kohe tarne järel ja vara saamise algdokumentide andmetest lähtudes.

2.5. Kauba üleandmise-vastuvõtmise dokumentides on vigu, mille tõttu ei ole võimalik alati veenduda, millise lepingu või arve alusel on kaup saadud ning kas ja millal kohale jõudnud.

Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse kehtestatud korras „Tehnilised tarnetingimused“ on kirjeldatud kohustusliku keske hankimise korral RKIKi ja Kaitseväe töökorraldus ja nõuded, millest lähtutakse tarne vastuvõtmisel. Korra 5. peatüki p 108 järgi peab kauba vastuvõtu aktil kajastuma vähemalt järgmine info: hankija ja tarnija andmed, ostutellimuse või -lepingu number, riigihanke viitenumber, viide saatelehele, tarneaadress, kirjeldus nõude täitmise või täitmata jätmise kohta, märkused, otsus, info mittevastavuse likvideerimise kohta ning allkirjad ja vastuvõtukontrolli tegemise kuupäev. Samuti on nimetatud korras lisana akti näidismall. Kehtestatud nõudeid aga alati ei täideta ja alljärgnevalt on välja toodud mõned auditeerimisel tuvastatud vead:

- Kaitseväes taktikaliste kandesüsteemide komplektide vastuvõtmise kohta vormistatud aktil oli märgitud saatelehe vale number ning sellele ei olnud märgitud detailseid koguseid, kuid sellega kinnitati kogu ostuarvel toodud kauba kättesaamine. Akti aluseks olevate õigete saatelehtede kontrollil selgus aga, et nende järgi oli osa kaubaartikleid tarnimata. Vale akti alusel tasuti 100%, kuigi osa kaupa oli saamata. Kaitseväelt saadud selgituse järgi olid puudu olevad kaubad osaliselt juba tarnitud ning puudu oleva osa kohta anti kinnitus selle saamise kohta.
- Kaitseväe ja RKIKi vahelisel kuivtoidupakkide üleandmise-vastuvõtmisel aktil puudusid kauba vastuvõttu ja üleandmist kinnitavad allkirjad.

Loetletud eksimuste tõttu ei saa pidada üleandmise-vastuvõtmise dokumente usaldusväärseks ja need võivad põhjustada vigu raamatupidamises. RKIK peab vigaste, nõuetele mittevastavate dokumentide korral saatma need tagasi ja paluma neid täiendada. Kauba vastuvõtmise dokumentide korrektne vormistamine ja säilitamine võimaldab ka hiljem veenduda, kes kauba vastuvõtmise eest vastutas ja kas kogu tellitud kaup saadi kätte.

Riigikontrolli soovitused Kaitseministeeriumi kantslerile:

- Täiendada Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusel koostöös Kaitseväega sisekontrolli protsesse selliselt, et kaupade ja teenuste Kaitseväes vastuvõtmise dokumendid säilitatakse ja tehakse RKIKile kontrolliks kättesaadavaks viisil, mis võimaldab veenduda, millal ja millises koguses kaup vastu võeti ning kes selle vastuvõtmise eest vastutas.
- Tagada, et Kaitseväe kaupade vastuvõttuga tegelevatele töötajatele korraldatakse teabepäev, kus jagatakse infot elektroonsete dokumentide käitlemise kohta ja tutvustatakse vara vastuvõtu dokumentidele kehtestatud nõudeid.

- Täiendada tööprotsesse, et tagada varade kohene ja kiire arvelevõtt arvestusregistrites, ning seda eriti juhtudel, kui vara saadakse ettemakse arvelt.
- Tõhustada töökorraldust, nii et ostuarvete kooskõlastamisel veendutakse kauba kättesaamise või omandiõiguse saamise dokumentide olemasolus ning kontrollitakse nende vastavust lepingu tingimustele, et oleks tagatud majandustehingute õige kajastamine raamatupidamises.
- Tõhustada tööprotsesse selliselt, et pärast omandiõiguse ületulekut võetakse kaubad arvele selleks ette nähtud lattu ja oleks tagatud kontroll nende üle.
- Tagada, et Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusel oleks ülevaade, mille eest on makstud, sh mis ulatuses on tehtud ettemakseid, ja mis on kätte saadud.

3. Endiselt on majandamiskuludes kajastatud kulutusi, mis peaksid olema arvestatud põhivara soetusmaksumuses, ja põhivarana kajastatud majandamiskulu

Sarnaselt varasemate aastatega tuvastas Riigikontroll põhivara soetuste ja majandamiskulude auditeerimisel, et põhivara soetusi oli kajastatud majandamiskuluna ja vastupidi. Tuvastati järgmisi vigu, millest enamik parandati auditi käigus:

- Kaitsevägi kajastas majandamiskuludes põhivara infotehnoloogilisi seadmeid kogusummas 346 968 eurot, mille tükihinnad ületasid avaliku sektorile kehtestatud põhivara kapitaliseerimise alampiiri 5000 eurot. Audiitori tähelepanu juhtimisel parandas Kaitsevägi vea ja kajastas need seadmed ja tarvikud põhivarana.
- Kaitseväe majandamiskuludes kajastati K9 liikursuurtükkide ümberehitusega seotud, detailprojekti ülevaatus, funktsionaalse auditi ja koolituse kulud summas 212 033 eurot. Detailprojekti ülevaatus ja funktsionaalse auditi puhul on sisult tegemist projekteerimisega seotud etappidaga, mida Raamatupidamise Toimkonna juhendi nr 5 kohaselt arvestatakse põhivara soetusmaksumusse. Koolituse kulu ei ole arvel ja lepingus eraldi välja toodud, mistõttu tulnuks Riigikontrolli hinnangul ka see kapitaliseerida. Viga parandati, sh osaliselt 2023. aastal.
- Kaitsevägi soetas liikurhaubitsate jaoks erinevaid sidevahendeid kokku 491 748 euro väärtuses, mis kajastati soetamisel põhivarana. Audititoimingute käigus selgus, et põhivarana kajastati seadmed ekslikult ning tegelikult ei vasta seadmed põhivarana kajastamise kriteeriumitele ja need tuleb kajastada kuluna. Tegemist on kaitseotstarbeliste varuosadega, mille kapitaliseerimise piirmäär on 50 000 eurot, ning kõigi soetatud vahendite soetusmaksumus jäi alla nimetatud piirmäära.
- RKIK on põhivarana arvele võtnud Taara linnaku tehnikapargi rajatiste (kasutuseaga üle 35 aasta) soetusmaksumusse pesuvoolikud maksumusega 1523 eurot ja laadimisjuhtmed maksumusega 29 100 eurot, mille kasutusega aga ei ole võrdne nende rajatiste kasutuseaga. Tegu on kulutustega, mis ei vasta põhivara kriteeriumitele (maksumus alla 5000 euro) ja kajastatakse seetõttu majandamiskuluna. Kokku on põhivarana kajastatud majandamiskulusid 30 623 eurot. Lisaks on valesti kajastatud käibemaksukulu 6125 eurot: seda kajastati kontol „käibemaks põhivara soetustelt“, kuid oleks tulnud kajastada kontol „käibemaks tegevuskuludelt“.

Eksimuste tõttu oli põhivara saldo kajastatud suuremana ja kulud väiksemana või vastupidi ning viga on ka eelarve täitmises, kui kulude asemel olid näidatud investeeringud (või vastupidi).

Riigikontrolli soovitus Kaitseministeeriumi kantslerile: kajastada tehingud raamatupidamises ja eelarve täitmises nende majanduslikust sisust lähtudes, et anda asutuste majandustehingutest õige ülevaade.

4. Muud põhivara ja majandamiskulude tehingute auditeerimisel tuvastatud vead

4.1. Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus on tellinud ja tasunud hoone fassaadi remonttööde eest summas 59 900 eurot. Hoone on ta andnud tasuta kasutusse CR14 SA-le. Tasuta kasutusse andmise lepingu järgi on sihtasutuse ülesanne tagada hoone seisukord, sh kanda hoone remondi ja hoolduse kulud. Seetõttu ei ole RKIKil alust neid kulusid oma majandamiskuludes kajastada ehk tegemist on keskuse põhitegevusega mitteseotud kuludega. RKIK nõustus auditi käigus, et tegemist on veaga, ning esitas arve, millega sihtasutus tehtud kulud hüvitas. RKIK oli tasunud 2022. aastal ka selle hoone teiste remonttööde eest. RKIK võib küll osutada remonttööde projektijuhtimise ja hanke korraldamise teenust sihtasutusele, kuid tehtud tööde eest peab edaspidi maksma sihtasutus. Kaitseministeeriumi valitsemisala eelarvest on võimalik töid finantseerida, andes sihtasutusele selleks toetust põhivara soetuseks.

Riigikontrolli soovitus Kaitseministeeriumi kantslerile: tagada, et Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus ei kasutaks oma eelarvelisi vahendeid ega kajastaks oma majandamiskuludes kulusid, mis ei ole seotud tema majandustegevusega.

4.2. Kaitsevägi ja RKIK olid eksinud põhivaratehingute raamatupidamises kajastamisel, vara oli arvele võetud kogumina, ka juhtudel, kui komponentidel oli erinev kasutusiga, ning vara parendusel oli väljavahetatud osa hinnanguline soetusmaksumus valesti määratud.

- Kaitsevägi kajastas lennukitele paigaldatud seiresüsteemid lennukite parendusena kokku soetusmaksumusega 4 234 027 eurot ja nende kasutuseaks jäi lennukite järelejäänud kasutusiga ehk üle 26 aasta. Tegemist ei olnud parendusega, mille käigus vahetatakse välja mõni olemasolev osa, vaid need olid täiesti uued seadmed. Seetõttu tuleb need kajastada eraldi varaobjektina ja määrata seadmetele vastav kasutusiga. Seiresüsteemi eraldi varaobjektina arvestamisel on võimalik selle hilisema asendamise vajaduse korral seda lihtsamalt teha. Viga parandati ja 2 seiresüsteemi võeti seadmetena arvele kasutuseaga 20 aastat.
- RKIK võttis Taara linnaku tehnikapargi hoonete ja rajatistega seotud uued kommunikatsioonitrasside pikendused ja täiendava parkla kokku soetusmaksumusega 1 968 952 eurot arvele, liites need parendusena olemasolevatele sarnastele varaobjektidele ning pikendas nende kasutusiga. Tegemist ei olnud aga olemasolevate varaobjektide parendustega, mis oleksid pikendanud nende eluiga, vaid uute varaobjektidega, mille kasutusiga oli olemasolevatest varadest erinev. Viga parandati auditi ajal ja uued varad võeti arvele neile sobiva kasutuseaga.
- Kaitsevägi vahetas laeval EML Admiral Cowan välja sõuseadme. Laevalt demonteeritud seade ei olnud varaarvestuses arvel eraldi komponendina, kuna laev oli 01.09.2009 arvele võetud ühe tervikuna, ilma komponentarvestuseta. Kaitseministeeriumi valitsemisala sise-eeskirja lisa 3 kohaselt arvestati selle laeva sõuseadme proportsionaalseks väärtuseks laeva maksumusest 7% ehk 1 184 606 eurot ja selle võrra vähendati laeva soetusmaksumust ning kulumit 854 957 eurot. Laevale pandi asemele sõuseade, mis oli ostetud 2011. aastal soetusmaksumusega 253 035 eurot ehk ca 4,5 korda väiksema maksumusega, kui vanale sõuseadmele arvestati. Riigikontrolli hinnangul ei olnud põhjendatud vana sõuseadme 4,5 korda suuremas maksumuses väljakandmine, kuna mõlemad seadmed pärinevad sarnasest perioodist. Õige

olnuks laevalt maha võetud sõuseadme hinnanguliseks soetusmaksumuseks pidada pealepandud seadme soetusmaksumust ja arvestada tagasi sellele vastav kulum. Vastav parandus tehti ka raamatupidamises.

Edaspidi tuleks sarnastel juhtudel alati kaaluda, millist hinnangulist soetusmaksumust vara osalisel väljavahetamisel kasutada, et oleks tagatud varaobjektide õige väärtus. Valitsemisala raamatupidamise sise-eeskirja on muudetud 2023. aastal selliselt, et see oleks ka lubatud.

Lisaks selgus, et laevale paigaldatud märtsis 2011 soetatud sõuseadmele oli arvestatud soetamisest alates kulumit, kuigi seade asus laos ja ei selgunud, et see seade oleks varem laeval kasutuses olnud. Seega on seadmele arvestatud kulumit ka ajal, kui see ei ole olnud kasutuses, ning seadme jääkväärtus on selle arvestatud kulumi võrra väiksem. Sõuseadme allesjäänud kasutusiga enne laevale panemist oli 4 aastat. Seadet ei võetud arvele eraldi komponendina, vaid lisati laeva peavarale, mille järelejäänud kasutusiga oli üle 14 aasta. Audiitori küsimuse järel, kas sõuseade on kasutatav koos laevaga veel üle 14 aasta, tehti raamatupidamises parandus ja seade võeti arvele eraldi komponendina laeva alamvarana kasutuseaga 4 aastat.

Varade eraldi komponendina arvelevõtt lihtsustab vara edaspidisel väljavahetamisel nende arvestusest väljakandmist ja võimaldab määrata neile sobiva kasutusea. Põhivarade õige kajastamine on oluline, et nende väärtus bilansis ja amortisatsioonikulu tulemiaruanDES oleks õige.

Riigikontrolli soovitus Kaitseministeeriumi kantslerile: tagada, et erineva kasutuseaga varad võetakse arvele eraldi varaobjektidena ning vara komponentide väljavahetamisel võetakse väljavahetatud osa soetusmaksumuse hindamisel arvesse kõiki olulisi asjaolusid.

5. RKIKi peadirektor kinnitas käskkirja, millega määrati 2022. aasta kulujuhid ja nende vastutus kuludokumentide kontrolliks ja kinnitamiseks 2022. aasta novembris ning see kehtib tagasiulatuvalt alates 2022. aasta jaanuarist

Käskkirja hakati ette valmistama alles pärast seda, kui audiitorid seda küsinud olid. Käskkirja kinnitamiseni 2022. aasta novembris kehtis küll eelnevalt kinnitatud käskkiri, kuid uus käskkiri kehtestati tagasiulatuvalt alates 2022. aasta algusest. Riigikontrolli hinnangul tuleb eelarve täpse ja otstarbeka täitmise tagamiseks anda volitused kuludokumentide kontrolliks ja kinnitamiseks enne selleks vajaduse tekkimist.

Riigikontrolli soovitus Kaitseministeeriumi kantslerile: tagada, et Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus määraks kulujuhid ja nende vastutuse enne kuludokumentide kontrollimise ja kinnitamise vajaduse tekkimist.